

Pilotstudie: Tandstatus hos roslagsfår

Bakgrund

Styrelsen i Föreningen Svenska Allmogefår (FSA) har sedan en tid tillbaka uppmärksammat att tandstatusen hos roslagsfåren inte är tillfredsställande. Ett antal individer tappar sina framtänder (incisiver) vid en alltför tidig ålder. Styrelsen har varit i kontakt med veterinär hos Fårhälsovården, (numera Gård- och djurhälsan) och diskuterat problematiken, men man har inte kommit fram till någon egentlig förklaring på problemet.

Styrelsen har även skickat ut en enkät, via föreningens hemsida, till de som har genbanksbesättning och bland annat frågat om tandstatusen hos roslagsfåren. Ur den enkäten framkom inte att roslagsfåren hade något större problem med tandförluster. Svarsfrekvensen var dock inte speciellt hög och vi beslutade därför att fortsätta att undersöka detta.

Under 2017 blev problemet återigen uppmärksammat då genbanksansvarig för roslagsfåren kontaktades av ett antal djurägare med problem. Styrelsen kontaktade då en veterinär, specialist i odontologi, vid Sveriges lantbruksuniversitet som erbjöd sig att hjälpa föreningen. Föreningen ansökte och beviljades projektmedel för studien från jordbruksverkets utlysning om projektmedel. Totalt erhöles 66 830 kr.

Studien

I början av 2018 besökte två veterinärer, från Sveriges lantbruksuniversitet, och två representanter ur styrelsen tio genbanksbesättningar där man fotograferade och dokumenterade tandstatusen hos ett stort antal individer. Styrelsens misstanke att roslagsfåren tappar sina framtänder tidigare än normalt besannades (bilaga 1). Det var däremot inte möjligt att identifiera någon enskild bakomliggande orsak till problemet. Man uppmärksammade dock att utbredningen av paradontit, tandlossning, var stor bland de undersökta djuren. Vid besättningsbesöken efterfrågades skallar/käkar från djur som skulle slaktas, för att magnetröntga dessa och se om det gick att komma närmare någon lösning. Sammanlagt fick styrelsen tillgång till åtta stycken skallar från individer mellan 2-7 års ålder som undersöktes med datortomografi (DT) vid Bilddiagnostiska kliniken, Universitetsdjursjukhuset i Uppsala (bilaga 2).

Styrelsen beslutade också att kontakta samtliga genbanksbesättningar av roslagsfår för att dokumentera tandstatusen på genbanksdjur äldre än tre år (bilaga 3). En detaljerad instruktion skickades till dessa djurägare där de instruerades att fotografera varje individs framtänder, ett foto framifrån och ett foto på djurets öronmärke. Förutom de tio besättningar som besöktes skickade ytterligare 36 besättningar in fotografier på sina djur. Ytterligare 22 besättningar tillfrågades, men har inte deltagit i studien.

Allmogerasen helsingefår valdes som kontrolleras i studien. Problemet med att förhållandevis unga djur tappar sina framtänder tycks inte förekomma hos helsingefår.

Resultat

Tandstatus dokumenterades från totalt 392 stycken roslagsfår, från 46 besättningar. Av dessa var 49 stycken yngre än tre år och har inte tagits med i dokumentationen nedan. De yngre djuren undersöktes av de veterinärer som utförde besättningsbesöken, men eftersom de ännu inte bytt alla tänder valde vi

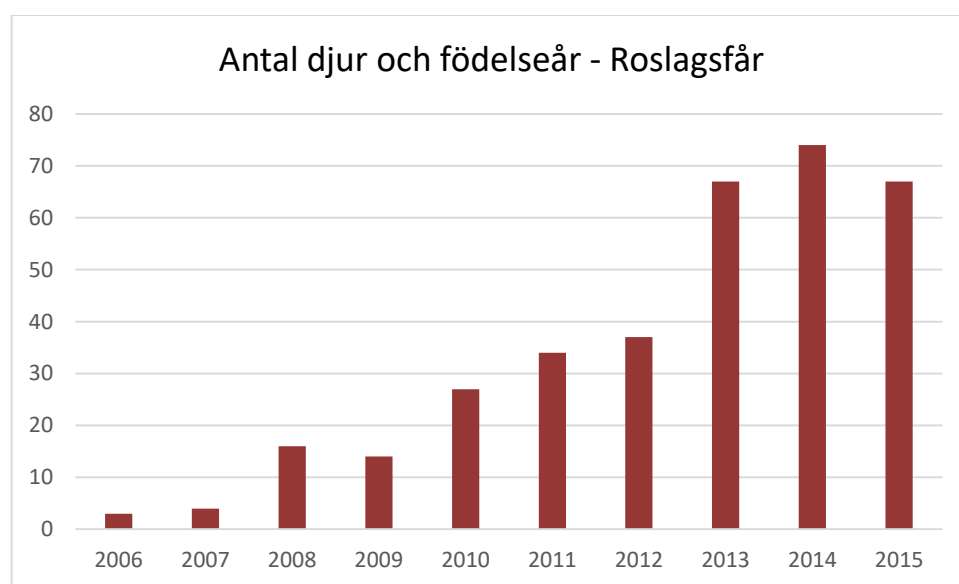

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

att inte ta med dessa i denna sammanställning. Antalet djur som ingick i studien blev slutligen 343 stycken, födda 2006-2015 (tabell 1 och figur 1). De flesta individer som ingick i studien var födda 2013-2015, 208 stycken. Det var endast sju individer som var födda 2006-2007. Antalet helsingefår som ingick i studien var 12 stycken från fem olika besättningar (tabell 1). Djuren var födda mellan 2009-2015.

Tabell 1. Antal individer av roslagsfår och helsingefår som ingick i studien samt födelseår

Födelseår	Antal roslagsfår	Antal helsingefår
2006	3	0
2007	4	0
2008	16	0
2009	14	1
2010	27	0
2011	34	3
2012	37	2
2013	67	0
2014	74	2
2015	67	4

Figur 1. Antal roslagsfår som ingick i studien samt födelseår

Roslagsfår födda 2006 och 2007 hade tappat samtliga framtänder, medan individer födda 2013-2015 hade alla framtänder kvar eller någon tappad framtand (tabell 2). Hos de allra flesta besättningar var tandstatusen dålig och även om individer äldre än sex år hade några tänder kvar var de långa och flera såg ut att sitta lösa. Det var endast ett par besättningar där djuren utmärkte sig och hade vita, fina tänder. Under besättningsbesöken noterades att flera djur som var 4 år och äldre, och därmed borde ha bytt till permanenta tänder, hade vad som tolkades vara kvarvarande mjölkframtänder (bilaga 1). Detta noterades även i utlåtandet från den datortomografiska undersökningen (bilaga 2). Hos de djur som

undersöktes med datortomografi var även molarerna drabbade av paradontit. Datortomografin visade även att inget av de undersökta djuren hade ett normalt bett.

Tabell 2. Födelseår och antal befintliga framtänder hos roslagsfår

Tabell 2: Föddesår och antal befintliga framtänder hos redslagsjår										
Född år	Antal	Antal framtänder								
		0	1	2	3	4	5	6	7	8
2006	3	2	0	0	0	1	0	0	0	0
2007	4	4	0	0	0	0	0	0	0	0
2008	16	5	3	2	2	0	1	3	0	0
2009	14	5	3	0	0	2	1	3	0	0
2010	27	5	3	1	3	2	5	7	0	1
2011	34	10	1	1	0	3	5	3	2	9
2012	37	0	2	1	0	6	5	7	5	11
2013	67	1	1	1	2	4	6	22	8	22
2014	74	0	1	0	0	3	2	18	10	40
2015	67	0	0	0	0	1	11	13	9	32

Samtliga helsingefår som ingick i studien hade alla framtänder kvar, även om vissa individer hade långa tänder och tänder med stort mellanrum.

Slutsats

Jämfört med helsingefåren och även jämfört med andra raser i besättningar med fler än en ras, tycks roslagsfår tappa sina framtänder i förhållandevis tidig ålder. Majoriteten av de djur som undersöktes av veterinär hade problem med paradontit. Parodontit upptäcktes redan vid 2 års ålder och de flesta individer äldre än 4 år led av parodontit (bilaga 1). De förändringar som beskrevs i utlåtandet från datortomografin, paradontit och icke normala bett hos samtliga individer, måste anses som allvarliga och bedömdes ha varit smärtsamma för djuren (bilaga 2). Även om framtänderna hos flera av helsingefåren var långa hade inget djur som ingick i studien tappat några framtänder. Även den individ som var född 2009 hade alla sina framtänder kvar. Tandstatusen måste därför anses vara bättre hos helsingefår jämfört med roslagsfår och det verkar inte vara ett normalt tillstånd hos allmogefåren med utbredd paradontit även hos yngre djur.

Enligt den rapport som skrivits vid besättningsbesöken (bilaga 1) noterades även att flertalet undersökta individer hade dåligt hull. En slutsats som drogs i rapporten var att detta kunde bero på deras dåliga tandhälsa om de inte kan tillgodogöra sig fodret ordentligt. Den erfarenhet som många ägare av roslagsfår har är dock att de djur som saknar framtänder inte tycks ha problem att hålla hullet så länge djuren kan idissla och inte tappar ut foderbollar, det vill säga så länge de har sina molarer kvar. Under betessäsongen behöver dock betet vara lite längre då de inte kan bita av det korta gräset speciellt effektivt. Utlåtandet från datortomografin visade dock att bettet alla de undersökta skallarna var onormalt vilket skulle tyda på att de även borde ha svårt att idissla ordentligt.

Styrelsen kommer att kontakta de tre roslagsfårbesättningar med fina tänder för att om möjligt ta reda på om det finns omgivningsfaktorer som påverkar tandlossningen, exempelvis sätt att utfodra djuren, typ av foder, eventuella tillskott eller var dessa besättningar finns geografiskt i landet.

Styrelsen har diskuterat vilka avelsråd som kan ges till besättningar med roslagsfår. Styrelsen anser dock att utbredningen av paradontit och tandlossning tycks vara alltför stor för att utesluta drabbade djur i avelsarbetet. De råd som kan ges idag är endast att regelbundet undersöka tandstatusen hos djuren i besättningen och att utföra regelbundna och täta hullbedömningar och att hålla extra koll på hullet hos individer som har börjat tappa sina tänder.

Det har relativt nyligen rapporterats in till styrelsen från ett antal genbanker av bland annat tabacktorpsfår och fjällnäsfår att även dessa raser tappar sina framtänder tidigare än andra raser av allmogefår. Detta har inte undersökts ännu, men styrelsen planerar att be ägare till genbanksbesättningar av tabacktorpsfår och fjällnäsfår att skicka in foton på framtänderna hos individer äldre än tre år, även från dessa raser.

Slutligen kommer styrelsen återigen att kontakta Gårds- och djurhälsan och diskutera problematiken för att se om studien kan utvidgas i deras regi samt om det går att söka forskningsmedel för att utveckla studien och förhoppningsvis hitta någon orsak till den dåliga tandhälsan hos roslagsfår.

190522/
Susanne Gustafsson
Sekreterare
Föreningen svenska allmogefår

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden